

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра інтелектуальних вимірювальних систем та інженерії якості (№ 303)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Г.О Черепашук.
(ініціали) (ініціали та прізвище)

«31» 08 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Температурні вимірювання

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 15 Автоматизація та приладобудування
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 152 Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Метрологічне забезпечення випробувань та якості продукції
(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2021 рік

Розробник: Є.Є. Калашніков, к.т.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри _____
інтелектуальних вимірювальних систем та інженерії якості
(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 27 » 08 2021 р.

Завідувач кафедри к.т.н.
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

В.П. Сіроклин
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>15 Автоматизація та приладобудування</u> <small>(шифр та найменування)</small> Спеціальність <u>152 Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка</u> <small>(код та найменування)</small> Освітня програма <u>Метрологічне забезпечення випробувань та якості продукції</u> <small>(найменування)</small> Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Вибіркова
Кількість модулів – 2		Навчальний рік
Кількість змістових модулів – 4		2021/2022
Індивідуальне завдання: <u>Огляд сучасних пристроїв вимірювання заданого параметра</u> <small>(назва)</small>		Семестр
Загальна кількість годин – 56/80		5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,5		Лекції ¹⁾
		<u>40</u> годин
	Практичні, семінарські ¹⁾	
	<u> </u> годин	
	Лабораторні ¹⁾	
	<u>16</u> годин	
	Самостійна робота	
	<u>80</u> годин	
	–	
	Вид контролю	
	Вид контролю: іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – *кількість годин аудиторних занять/ кількість годин самостійної роботи* $56/80 = 0,70$;

^{*)} Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину в залежності від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – дати студентам комплекс знань по методам, засобам і метрологічному забезпеченню вимірів температури.

Завдання навчальної дисципліни – дати знання принципів вимірювання температури контактним та безконтактним

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: основні принципи вимірювання температури; контактні та безконтактні способи вимірювання температури; основні джерела похибок при вимірюванні температури; схеми побудови поширених засобів вимірювання температури; метрологічні характеристики, що нормуються для вимірювачів температури; методуку використання поширених засобів вимірювання температури; методуку проектування поширених засобів вимірювання температури; методуку аналізу характеристик поширених засобів вимірювання температури;

вміти: вибрати принцип роботи засоба вимірювання, що проектується для вимірювання температури контактним чи безконтактним способом; аналізувати і оцінювати метрологічні характеристики засобів вимірювання температури; на основі вимог до якості вимірювань вибрати структуру і складати функціональну схему засобів вимірювання температури для вимірювання температури контактним чи безконтактним способом; проектувати засоби вимірювання температури контактним чи безконтактним способом.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

- ЗК1. Здатність застосовувати професійні знання й уміння у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК4. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК5. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК6. Навички здійснення безпечної діяльності.
- ЗК7. Прагнення до збереження навколишнього середовища.
- ЗК8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК10. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ФК1. Здатність проводити аналіз складових похибки за їх суттєвими ознаками, оперувати складовими похибки/невизначеності у відповідності з моделями вимірювання.
- ФК2. Здатність проектувати засоби інформаційно-вимірювальної техніки та описувати принцип їх роботи.
- ФК3. Здатність, виходячи з вимірювальної задачі, пояснювати та описувати принципи побудови обчислювальних компонент засобів вимірювальної техніки.
- ФК5. Здатність застосовувати стандартні методи розрахунку при конструюванні модулів, деталей та вузлів засобів вимірювальної техніки та їх обчислювальних компонент і модулів.
- ФК6. Здатність виконувати технічні операції при випробуванні, повірці, калібруванні та інших операціях метрологічної діяльності.

- ФК7. Здатність до забезпечення метрологічного супроводу технологічних процесів та сертифікаційних випробувань.
- ФК8. Здатність здійснювати технічні заходи із забезпечення метрологічної простежуваності, правильності, повторюваності та відтворюваності результатів вимірювань і випробувань за міжнародними стандартами.
- ФК10. Здатність розробляти нормативну та методичну базу для забезпечування якості та технічного регулювання та розробляти науково-технічні засади систем управління якістю та сертифікаційних випробувань.
- ФК13. Здатність аналізувати властивості конструкційних та електротехнічних матеріалів та користуватися довідниками з інформацією щодо сучасного сортаменту матеріалів.
- ФК 17. Мати здатність застосовувати практичні навички для розв'язання типових задач зі спеціальності.
- ФК 18. Мати здатність застосовувати професійно-профільовані знання для вирішення задач зі спеціальності.

Програмні результати навчання:

- ПРН1. Вміти знаходити обґрунтовані рішення при складанні структурної, функціональної та принципової схем засобів інформаційно-вимірювальної техніки.
- ПРН2. Знати і розуміти основні поняття метрології, теорії вимірювань, математичного та комп'ютерного моделювання, сучасні методи обробки та оцінювання точності вимірювального експерименту.
- ПРН4. Вміти вибирати, виходячи з технічної задачі, стандартизований метод оцінювання та вимірювального контролю характерних властивостей продукції та параметрів технологічних процесів.
- ПРН6. Вміти використовувати інформаційні технології при розробці програмного забезпечення для опрацювання вимірювальної інформації.
- ПРН8. Вміти організовувати та проводити вимірювання, технічний контроль і випробування.
- ПРН9. Розуміти застосовуванні методики та методи аналізу, проектування і дослідження, а також обмежень їх використання.
- ПРН11. Знати стандарти з метрології, засобів вимірювальної техніки та метрологічного забезпечення якості продукції.
- ПРН12. Знати та розуміти сучасні теоретичні та експериментальні методи досліджень з оцінюванням точності отриманих результатів.
- ПРН13. Знати та вміти застосовувати сучасні інформаційні технології для вирішення задач в сфері метрології та інформаційно-вимірювальної техніки.
- ПРН14. Вміти організувати процедуру вимірювання, калібрування, випробувань при роботі в групі або окремо.

Міждисциплінарні зв'язки: фізика, електронні пристрої інформаційно-вимірювальної техніки, основи проектування засобів вимірювальної техніки, електронна та мікропроцесорна техніка.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль №1. Основні визначення вимірювань температури. Скляні, манометричні, дилатометричні та біметалеві термометри.

Тема 1. Предмет дисципліни, його короткий зміст і місце в системі інженерних дисциплін. Температурні шкали.

Тема 2. Класифікація приладів для вимірювання температур контактним чи безконтактним способом.

Тема 3. Термометри, принцип дії яких полягає в розширенні та зміні тиску робочої речовини. Термометри скляні рідинні.

Тема 4. Лабораторні рідинні термометри. Ртутні технічні термометри. Технічні термометри електростатичні.

Тема 5. Зміщення нульової відмітки. Введення поправки до показань термометра.

Тема 6. Термометри манометричні. Загальні відомості та принцип дії термометрів.

Тема 7. Газові манометричні термометри. Конденсаційні манометричні термометри.

Тема 8. Рідинні манометричні термометри. Повірка манометричних термометрів.

Тема 9. Дилатометричні та біметалеві термометри, принцип дії.

Змістовний модуль №2 Термоелектричні термометри.

Тема 10. Термоелектричні термометри. Термоелектричний ефект.

Тема 11. Включення третього провідника до ланки термоелектричного перетворювача.

Тема 12. Введення поправки на температуру вільних кінців.

Тема 13. Типи термопар. Термоелектродні матеріали, що застосовують.

Тема 14. Термобатарей та диференційний термоелектричний перетворювач.

Тема 15 Способи компенсації зміни температури вільних кінців термоелектричного перетворювача.

Тема 16. Прилади для вимірювання термоелектрорушійної сили. Магнітоелектричні мілівольтметри. Потенціометри.

Змістовний модуль №3 Термометри опору. Особливості вимірюванні температури газів, парі та рідин.

Тема 17. Термометри опору. Загальні відомості, принцип дії термометрів опору.

Тема 18. Матеріали що застосовуються при виготовленні термометрів опору.

Тема 19. Вимірювальні прилади термометрів опору. Урівноважені (автоматичні та неавтоматичні) мости. Логометри.

Тема 20. Загальні умови вимірювання температури контактними термоперетворювачами. Вимірювання температури твердих тіл та поверхонь.

Тема 21. Вимірювання температур газових потоків.

Тема 22. Вимірювання температур рідин. Встановлення термоприймачів при вимірюванні температури газів, парі та рідин.

Тема 23. Методичні похибки вимірювання температури поверхонь, рідин, газових потоків.

Змістовний модуль №4 Основи безконтактного вимірювання температури.

Тема 24. Теоретичні основи безконтактного вимірювання температури.

Тема 25. Яркісна температура тіла. Радіаційна температура тіла.

Тема 26. Принцип дії оптичних пірометрів, пірометрів часткового випромінювання (квазімонохроматичних) та повного випромінювання (радіаційних).

Тема 27. Тепловізори. Принцип дії тепловізорів різних поколінь. Матричні тепловізори (останнього покоління). Типи матричних приймачів випромінювання та їх принципи дії.

Тема 28. Фактори що впливають на точність безконтактного вимірювання температури. Методи зменшення методичної похибки вимірювань безконтактного вимірювання температури.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовний модуль 1. Основні визначення вимірювань температури. Скляні, манометричні, дилатометричні та біметалеві термометри.						
Тема 1. Предмет дисципліни, його короткий зміст і місце в системі інженерних дисциплін. Температурні шкали.	3	1				2
Тема 2. Класифікація приладів для вимірювання температур контактним чи безконтактним способом.	4	1				3
Тема 3. Термометри, принцип дії яких полягає в розширенні та зміні тиску робочої речовини. Термометри скляні рідинні.	4	1				3
Тема 4. Лабораторні рідинні термометри. Ртутні технічні термометри. Технічні термометри електроконтактні.	4	1				3
Тема 5. Зміщення нульової відмітки. Введення поправки до показань термометра.	5	1		1		3
Тема 6. Термометри манометричні. Загальні відомості та принцип дії термометрів.	4	1		1		2
Тема 7. Газові манометричні термометри. Конденсаційні манометричні термометри.	6	2		2		2
Тема 8. Рідинні манометричні термометри. Повірка манометричних термометрів.	4	1		1		2
Тема 9. Дилатометричні та біметалеві термометри, принцип дії.	3	1				2
Разом за змістовим модулем 1	37	10		5		22

Змістовний модуль 2. Термоелектричні термометри						
Тема 10. Термоелектричні термометри. Термоелектричний ефект.	3	1				2
Тема 11. Включення третього провідника до ланки термоелектричного перетворювача.	6	2		1		3
Тема 12. Введення поправки на температуру вільних кінців.	6	2		1		3
Тема 13. Типи термопар. Термоелектродні матеріали, що застосовують.	6	2		2		2
Тема 14. Термобатарея та диференційний термоелектричний перетворювач.	4	1				3
Тема 15. Способи компенсації зміни температури вільних кінців термоелектричного перетворювача.	5	2				3
Тема 16. Прилади для вимірювання термоелектрорушійної сили. Магнітоелектричні мілівольтметри. Потенціометри.	6	2		1		3
Разом за змістовим модулем 2	36	12		5		19
Усього годин	73	22		10		41
Модуль 3						
Змістовний модуль 3. Термометри опору. Особливості вимірюванні температури газів, парі та рідин.						
Тема 17. Термометри опору. Загальні відомості, принцип дії термометрів опору.	6	2		1		3
Тема 18. Матеріали що застосовуються при виготовленні термометрів опору.	4	1				3
Тема 19. Вимірювальні прилади термометрів опору. Урівноважені (автоматичні та неавтоматичні) мости. Логометри.	3	1				2
Тема 20. Загальні умови вимірювання температури контактними термоперетворювачами. Вимірювання температури твердих тіл та поверхонь.	5	2				3
Тема 21. Вимірювання температур газових потоків.	5	2				3
Тема 22. Вимірювання температур рідин. Встановлення термоприймачів при вимірюванні температури газів, парі та рідин.	5	2				3
Тема 23. Методичні похибки вимірювання температури поверхонь, рідин, газових потоків.	5	2				3
Разом за змістовим модулем 3	33	12		1		20
Змістовний модуль 4. Основи безконтактного вимірювання температури.						
Тема 24. Теоретичні основи безконтактного вимірювання температури.	4	1				3
Тема 25. Яркісна температура тіла. Радіаційна температура тіла.	6	1		1		4
Тема 26. Принцип дії оптичних пірометрів, пірометрів часткового випромінювання (квазімонохроматичних) та повного випромінювання (радіаційних).	6	1		1		4

Тема 27. Тепловізори. Принцип дії тепловізорів різних поколінь. Матричні тепловізори (останнього покоління). Типи матричних приймачів випромінювання та їх принципи дії.	6	1	1	4
Тема 28. Фактори що впливають на точність безконтактного вимірювання температури. Методи зменшення методичної похибки вимірювань безконтактного вимірювання температури.	8	2	2	4
Разом за змістовим модулем 4	30	6	5	19
Усього годин	63	18	6	39
Усього по дисципліні	136	40	16	80

5. Теми лабораторних занять

1	Назва теми	Кількість годин
1	Знаходження градуіровочної характеристики термопари	2
2	Градуіровка медних термометрів опору	2
3	Вивчення принципу дії інфрачервоного пірометра	3
4	Метрологічна повірка радіаційних пірометрів	3
5	Повірка температурних ламп	3
6	Метрологічна повірка оптичних пірометрів	3
	Разом	16

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет дисципліни, його короткий зміст і місце в системі інженерних дисциплін. Температурні шкали.	2
2	Тема 2. Класифікація приладів для вимірювання температур контактним чи безконтактним способом.	3
3	Тема 3. Термометри, принцип дії яких полягає в розширенні та зміні тиску робочої речовини. Термометри скляні рідинні.	3
4	Тема 4. Лабораторні рідинні термометри. Ртутні технічні термометри. Технічні термометри електродні.	3
5	Тема 5. Зміщення нульової відмітки. Введення поправки до показань термометра.	3
6	Тема 6. Термометри манометричні. Загальні відомості та принцип дії термометрів.	2
7	Тема 7. Газові манометричні термометри. Конденсаційні манометричні термометри.	2
8	Тема 8. Рідинні манометричні термометри. Повірка манометричних термометрів.	2
9	Тема 9. Дилатометричні та біметалеві термометри, принцип дії.	2
10	Тема 10. Термоелектричні термометри. Термоелектричний ефект.	2
11	Тема 11. Включення третього провідника до ланки термоелектричного перетворювача.	3

12	Тема 12. Введення поправки на температуру вільних кінців.	3
13	Тема 13. Типи термопар. Термоелектродні матеріали, що застосовують.	2
14	Тема 14 Термобатарей та диференційний термоелектричний перетворювач.	3
15	Тема 15. Способи компенсації зміни температури вільних кінців термоелектричного перетворювача.	3
16	Тема 16. Прилади для вимірювання термоелектрорушійної сили. Магнітоелектричні мілівольметри. Потенціометри.	3
17	Тема 17. Термометри опору. Загальні відомості, принцип дії термометрів опору.	3
18	Тема 18. Матеріали що застосовуються при виготовленні термометрів опору.	3
19	Тема 19. Вимірювальні прилади термометрів опору. Урівноважені (автоматичні та неавтоматичні) мости. Логометри.	2
20	Тема 20. Загальні умови вимірювання температури контактними термометрами. Вимірювання температури твердих тіл та поверхонь.	3
21	Тема 21. Вимірювання температур газових потоків.	3
22	Тема 22. Вимірювання температур рідин. Встановлення термоприймачів при вимірюванні температури газів, парі та рідин.	3
23	Тема 23. Методичні похибки вимірювання температури поверхонь, рідин, газових потоків.	3
24	Тема 24. Теоретичні основи безконтактного вимірювання температури.	3
25	Тема 25. Яркiсна температура тіла. Радіаційна температура тіла.	4
26	Тема 26. Принцип дії оптичних пірометрів, пірометрів часткового випромінювання (квазімонохроматичних) та повного випромінювання (радіаційних).	4
27	Тема 27. Тепловізори. Принцип дії тепловізорів різних поколінь. Матричні тепловізори (останнього покоління). Типи матричних приймачів випромінювання та їх принципи дії.	4
28	Тема 28. Фактори що впливають на точність безконтактного вимірювання температури. Методи зменшення методичної похибки вимірювань безконтактного вимірювання температури.	4
	Разом	80

7. Індивідуальні завдання

Виконання розрахунків згідно завдань розрахункової роботи.

8. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, консультації за розкладом кафедри та індивідуальні (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники).

9. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді іспитів.

10. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

10.1. Розподіл балів, які отримують студенти

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях,	0...1	3	0...3
Виконання і захист лабораторних, практичних робіт	3...5	1	3...5
Модульний контроль	11...13	1	11...13
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях,	0...1	4	0...4
Виконання і захист лабораторних, практичних робіт	3...5	1	3...5
Модульний контроль	10...14	1	10...14
Змістовний модуль 3			
Робота на лекціях,	0...1	4	0...4
Виконання і захист лабораторних, практичних робіт	3...5	1	3...5
Модульний контроль	13...16	1	13...16
Змістовний модуль 4			
Робота на лекціях,	0...1	9	0...9
Виконання і захист лабораторних, практичних робіт	3...5	1	3...5
Модульний контроль	14...17	1	14...17
Усього за семестр			60...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови від балів поточного тестування та за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів. Білет для іспиту складається з трьох теоретичних запитань. З повну правильну відповідь на два перших запитань студент отримує по 33 бали. повну правильну відповідь на третє запитання студент отримує – 34 бали.

10.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для отримання позитивної оцінки:

- основні фотометричні параметри зорової інформації;
- принцип дії, особливості конструкції, схеми включення та керування дискретними індикаторами;
- системи адресування елементів відображення;
- методи формування зображення;
- методику розрахунку та обґрунтування вибору складових пристрою відображення інформації.

Необхідний обсяг вмінь для отримання позитивної оцінки:

- розрахувати геометричні розміри знаків та інформаційного поля і його основні фотометричні показники з точки зору спостерігача;
- часові параметри синхронізації та керування малорозрядним знаковим індикатором з частотним вхідним сигналом;
- параметри кодування алфавіту інформаційної моделі;
- частоту адресації елементів відображення та кількості знаків в інформаційному полі;
- обґрунтовано вибрати елементи пристрою відображення інформації.

10.3. Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60...74). Мати мінімум знань та умінь. Відпрацювати та захистити усі лабораторні роботи. Мати уявлення про особливості вимірювання температури контактними та бесконтактними способами. Виконати усі самостійні завдання розрахункової роботи.

Добре (75-89). Твердо мати мінімум знань, виконати усі завдання. Показати вміння виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Знати особливості сприйняття інформації, принципи роботи перетворювачів температури, методи вимірювання та перетворення сигналів з перетворювачів. Виконати усі самостійні завдання розрахункової роботи.

Відмінно (90-100). В повному обсязі знати основний та додатковий матеріал і вміти застосовувати його. Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Бути активним на заняттях. Вміти аналізувати причини виникнення похибок вимірювальних приладів та застосовувати методи підвищення їх точності.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

11. Методичне забезпечення

1. Черепашук Г. А. Температурные измерения: лабораторный практикум / Е. Е. Калашников, А. П. Потыльчак. – Х.: Нац. аэрокосм. ун-т им. Н. Е. Жуковского «Харьк. авиац. ин-т», 2017. – 68 с.

12. Рекомендована література.

1. Кулаков, М. В. Технологические измерения и приборы для химических производств [Текст]: учеб. пособие для вузов / М. В. Кулаков. – М.: Машиностроение, 1983. – 424 с.
2. Иванова, Г. М. Теплотехнические измерения и приборы [Текст]: учебник для вузов / Г. М. Иванова, Н. Д. Кузнецов, В. С. Чистяков. – М.: Издательство МЭИ, 2005. – 460 с.
3. Левшина, В. С. Электрические измерения физических величин. Измерительные преобразователи [Текст]: учеб. пособие для вузов / В. С. Левшина, П. В. Новицкий. – Л.: Энергоатомиздат, 1983. – 320 с.
4. Иванова, Г. М. Теплотехнические измерения и приборы [Текст]: учебник для вузов / Г. М. Иванова, Н. Д. Кузнецов, В. С. Чистяков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Энергоатомиздат, 1984. – 352 с.
5. Евтихийев, Н. Н. Измерение электрических и неэлектрических величин [Текст]: учеб. пособие для вузов / Н. Н. Евтихийев, Я. А. Купершмидт, В. Ф. Папуловский, В. Н. – М.: Энергоатомиздат, 1990. – 352 с.
6. Олейник, Б. М. Приборы и методы температурных измерений [Текст]: учеб. пособие для вузов / Б. Н. Олейник, С. И Лаздина, О. М. Жагулло. – М.: Издательство стандартов, 1987. — 296 с.

13. Інформаційні ресурси

Пошта кафедри k303@d3.khai.edu